

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

פרשת ראה תשע"ח
 הרב מרדכי אלון שליט"א
 נערך משמיעה ע"י תלמידים

'עמוד התורה והמצווה' - לסעודה ראשונה

מקום היה לכל התורה כולה? ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט'?

אם הדבר הזה נכון, אומר הרמב"ם, והנטיית והאופי הן מולדות באדם ללא אפשרות לשינוי - אז הכל סדום!⁴

להיות בן חורין

והדברים נראים לנו כל כך קשים - כי לכאורה לכל אדם יש את האופי שהוא נולד איתו. אך נדמה שהפסוק שהרמב"ם מצטט, זה הפותח את פרשתנו, כלומר זה שאומר לנו שהרשות בידנו - ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו' - מדייק נפלא בפרושו;

'אנכי נותן לפניכם היום'. אכן נדמה לעיתים שבלתי ניתן לעבור את המשוכה של התכונה הזו שבתוכי, זו שנראית לי כבלתי ניתנת לניצחון, זו שאני מרגיש שהיא חקוקה בתוכי, זו שכבר עוברת מדורי דורות בעדה (...) ואין לי שום יכולת שליטה עליה.

אך זהו תוכן הפסוק - 'בן אדם, אתה צודק. אך לכן אתה צריך 'ראה' - צריך התבוננות עמוקה, כמעט כמו זו של רבי עקיבא שרואה שועל היוצא מבין קדש הקודשים אך בהסתכלות פנימית מבחין דווקא שם בגאולה.⁵ 'ראה אנכי נותן לפניכם' - 'אנכי' הוא שם המבטא את עצמותו של הקב"ה, למעלה מכל השמות. 'אנכי מי שאנכי', את עצמותי אני נותן לפניכם' - לפנימיותכם, כמופיע בספרים.⁶

נכון, באופן הגיוני נראה שאין לך סיכוי. גם חברתית אף אחד לא מאמין בך. אבל - 'ראה' - זו המילה המרכזית של הפסוק ועל שמה נקראת כל הפרשה, כי את זה תצליח לפצח רק אם תתבונן. מתי? 'היום'. בכל יום ויום, כי כל יום מעמיד לפניך משוכה חדשה, אולי גבוהה יותר מזו של האתמול ואותה לא תוכל לעבור מבלי שהקב"ה ייקח אותך יד ביד איתו, וייתן לך בלשון הווה - 'נותן היום'.

כן - גם היום, באווירה הציבורית הקשה וברעשי הרקע הנוראים שנראים כבלתי ניתנים לניצחון - היום 'אנכי נותן לפניכם'.

ומהו תפקידי? - 'ראה'. תתבונן. אם תזכה לראות - תדע את 'עמוד התורה והמצווה', או אז תהיה בן חורין אמיתי, בן חורין ממה שנדמה שנכפה עליך, לא באופן חיצוני ומזויף, אלא באמת, מכל הדמיונות שאתה משועבד אליהם.

בחירה חופשית - באמת

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרִכָּה וּקְלָלָה.¹

איזה פסוק חשוב הוא זה הפותח את פרשתנו, עד כדי כך שעליו אומר הרמב"ם -

ודבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצווה, שנאמר... 'ראה אנכי נותן לפניכם היום'.²

כוונת הרמב"ם היא שהרשות באמת נתונה לכל אדם לבחור. הרמב"ם טוען שהבחירה לאדם היא באמת באמת חופשית, כלומר שאין -

הקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע... אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבנו או רשע כירבעם, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, או כילי [קמצן] או שוע [נדיב], וכן שאר כל הדעות [מידות]. ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחזק משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה.³

דברים פשוטים וקשים

כמה פשוטים הם הדברים וכמה קשים הם, וכמה בעולמנו המודרני הם כמעט בלתי מוסכמים - האין ההשפעות הסביבתיות משפיעות על האדם? האם אין נטיות פיסיות או נפשיות לאדם? האם באמת הכל תלוי רק באדם?

וטענת הרמב"ם היא שאם אינני יודע את העמוד הזה 'עמוד התורה והמצווה', הרי שכל התורה הזו איננה הוגנת כלל וכלל -

אילו האל היה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו [- ההורוסקופים למיניהם] - לדרך מן הדרכים או למדע מן המדעות או לדעה מן הדעות או למעשה מן המעשים [מה לעשות? הרי זו נטיה מולדת...] כמו שבודים מלבם הטיפשים הוברי שמים - היאך היה מצווה לנו על ידי הנביאים "עשה כך ואל תעשה כך", "הטיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם", והוא מתחילת ברייתו כבר נגזר עליך, או תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו? ומה

⁴ הפסוק אותו מצטט הרמב"ם - 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט' -

נאמר על ידי אברהם כפי הקב"ה בענין סדום.

⁵ מכות כד:

⁶ לקו"ת להאדמו"ר הזקן מליאדי זיע"א, תחילת פר' ראה.

¹ דברים י"א כ"ו.

² הל' תשובה, ה', ג'.

³ שם ב'.

התנאי לשמחה בארץ - לסעודה שניה

והנדרים.⁹ בשתי הפעמים השמחה מופיעה בצמוד לאזהרה - 'אתם תשמחו לפני ה' אבל תזהרו מדבר אחד שאם הוא לא יתרחש כל השמחה תתפספס' -

...וְשִׂמְחֶתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מְשָׁלַח יָדְךָ. הַשְּׂמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלְוִי כֹל יְמֶיךָ עַל אֲדָמְתְּךָ.¹⁰

הלוי הוא רק אחד מאלו שאתה צריך לתת להם מעשרות. יש עוד סוגי צדקות, אבל הוא מיוחד בכך שהוא נוהג רק בארץ ישראל, לא בחו"ל שם אין ענין מיוחד בו. בארץ ישראל אם תשכח את הלוי, זה שאין לו חלק ונחלה איתך, זה שנחלתו הוא ה' - לא תצליח לשמוח.

ההשאלה הגדולה היא - מה הקשר?

להתחבר כדי לשמוח

על פי ההקדמה שלנו הכל יובן - הלוי, זה שאין לו נחלה, יזכיר לך שפה בארץ זה לא כמו בצרפת או באיטליה. פה, אתה צריך להיות מחובר לקב"ה באופן שהלוי מבקש לחבר אותך - בין אם זה הלוי הפיסי ובין אם זה 'הלוי שבתוכי' - לא אל הנחלה שלך אלא לנחלת ה' שבך. רק אז תוכל לשמוח. אך אם חלילה תשכח את הלוי, אולי לא כל כך נעים לומר את זה, תשכח מלשמוח, כי הארץ הזו לא תקבל אותנו באופן בינוני, רק באופן מוצלח או חס וחלילה להיפך. רק אם תזכור את הלוי - תוכל לשמוח בכל מעשה ידיך.

שבע פעמים מופיעה השמחה בפרשה, וההתניה שלה היא בלדעת מאיפה באת ולעולם לאן תמשיך ותלך - על אופן הברכה.

ברכה וקללה

נקדים הקדמה קצרה על פתיחת הפרשה וממנה נבין דבר מופלא בקריאת 'שני' שלה.

לפתיחת הפרשה יש ענין מיוחד עם הכניסה לארץ -

וְהָיָה כִּי יִבְיֵאֵךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה בָּא שָׂמָּה לְרִשְׁתָּהּ וּנְתַתָּה אֶת הַבְּרָכָה עַל הָר גְּרָזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הָר עֵיבֵל. הֲלֹא הִמָּה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אֲחֵרֵי דָרֶךְ מִבּוֹא הַשְּׂמֵשׁ...⁷

התורה לא תאריך כאן בכל מה שיקרה על הר גריזים והר עיבל. לפרטי הדברים היא תיכנס רק בהמשך, בפרשת 'כי תבא'. כאן היא רק מחברת את ענין הברכה והקללה לכניסה לארץ - 'כאשר תכנסו לארץ תתנו את הברכה ואת הקללה על ההרים הללו'. והשאלה היא - מדוע חשוב לתורה לציין את זה כבר כאן ולא להשאיר גם את 'הכותרת' הזו לפרשת כי תבוא?

באופן מספיק

אומר רבי עובדיה ספורנו -

הלא המה בעבר הירדן. בתחילת בואכם בארץ כדי לפרסם בתחילת כניסתכם שלא תהיה ישיבתכם בה על אופן מספיק אבל יהיה על אופן מוצלח או על אופן מקולל.⁸

איזו עברית נפלאה. 'באופן מספיק'. זה מדהים - כל האומות יכולות לבוא ולחיות בארצות שלהם 'על אופן מספיק', באופן בינוני. כלומר - הצרפתים, בגלל שהם צרפתים הם גרים בצרפת, וכן הגרמנים והאנגלים. אבל אתם היהודים - או שהכל יהיה 'על אופן מוצלח' או חס ושלום הפוך. מיד כשתעברו את הירדן, עוד לפני שתגיעו לירושלים, עוד לפני שתטפלו באיזה ענין, אתם צריכים לדעת - חייכם בארץ יהיו או על הר גריזים או על הר עיבל. או באופן מוצלח או באופן מקולל. אתם לא באים להקים פה עוד מדינה 'על אופן מספיק', עוד חברה על 'אופן בינוני'. זה לא יילך. ואני מאחל לכם - 'ובחרת בחיים'.

לזכור את הלוי

על רקע הפתיחה הזו נוכל להבין תופעה שלא תמיד שמים לב אליה בפרשה. הפרשה מדברת כמה פעמים על ענין השמחה - שצריך לשמוח ובעיקר אחרי שנכנסים לארץ. רק בקריאת 'שני' מופיע פעמיים ענין השמחה - כשמביאים את העולות

⁹ דברים י"ב, י"ב ו-י"ח.
¹⁰ שם י"ח-י"ט.

⁷ דברים י"א, כ"ט-ל'.
⁸ ספורנו שם.

עיר הנדחת שעשתה תשובה - לסעודה שלישית

טוב הדבר שתועיל להם התשובה אבל לא מצאתי תשובה מועלת אחר התראה ומעשה.¹⁵

הוא כל כך תמה על דברי הרמב"ם כי בשום מקום אחר תשובה לא יכולה להועיל לפושע לאחר שהוא עבר את העברה, אך בכל זאת - הרמב"ם כך פוסק להלכה, שיש תשובה בעיר הנידחת. תארו לעצמכם שאדם הרג במזיד את הנפש ורגע אחר כך הוא אומר לאלו שתפסו אותו - 'רגע, רגע, אני חוזר בתשובה. זה באמת לא בסדר'. ברור שזה לא יתפוס ואת העונש הוא יקבל, כי אם לא - אין שום דין ומשפט, שום עונש בעולם, ואם כן - מה נשתנתה עיר הנידחת?

רבים דנו בכך וננסה אף אנו להבין את הסוגיה, כי גם הסוגיה הזו כמו ספר דברים כולו הוא בעצם הכנה אחת גדולה לתשובה של חודש אלול ושל יום הדין, ראש השנה, הקרב ובא עלינו לטובה.

תשובת הציבור

הרבי מליובאוויטש זיע"א מציע¹⁶ את ההסבר הבא - על פי דבריו, הראב"ד צודק - התשובה לא יכולה לבטל עונש לאחר שהוא נגזר, אחרי התראה ומעשה. אולי בשמיים יסלחו לו אבל פה, בארץ, אי אפשר לבטל את העונש. מה שכן התשובה מבטלת פה הוא את הגדרת עובדי העבודה הזרה כציבור, כיחידה אחת. התשובה בעצם גרמה לכך שהגדרת הציבור כציבור, דהיינו ההגדרה שגרמה להחמרה המיוחדת בדינם של אנשי עיר הנידחת - תבטל, ועל ידי התשובה העונש הציבורי איננו חל עליהם עוד. מעתה הרי הם נידונים כיחידים שעבדו עבודה זרה, וברגע שכציבור הם עשו תשובה - התשובה ביטלה גם בפועל את העונש.

זה כל כך עמוק. בניגוד לכל הכללים - כאשר ציבור, כאשר כלל ישראל עושה תשובה ואתה, היחיד, בטל כלפי הציבור, אזי חוזר המצב הטבעי, הנורמלי, של עם ישראל, ובמצב נורמלי כזה עם ישראל איננו 'ציבור' שעבד עבודה זרה. עם היחידים ימצו את הדין - אך כיחידים. זה לא ציבור שלם, זה לא קשור לדיני עיר הנידחת.

'אומה היודעת אופיה של אלקיה'

זה מזכיר לי רעיון מדהים שמופיע אצל אחד מגדולי פוסקי הדורות האחרונים - רבי שלמה קלוגר זצ"ל.¹⁷ הוא שואל שאלה יפה על ראש השנה - כולנו יודעים שראש השנה הוא יום הדין ובו כולם נכתבים 'מי יחיה ומי ימות'. ושואלים חז"ל -

דרוש וקבל שכר

בקריאת 'שלישי' של הפרשה נמצאת פרשה חריגה וקשה, אחת מהשתיים עליהן אמרו חז"ל -

לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר.¹¹

כוונתנו היא כמובן לפרשת 'עיר הנידחת'.¹² 'עיר הנידחת' היא עיר שבית הדין הגדול רואה שכל העיר או רובה הודחה לעבוד עבודת כוכבים. באו אנשים בני בליעל וגרמו לכל אנשי העיר לעבור ולעבוד עבודה זרה. דינה של עיר זו הינו נורא -

הִנֵּה תִּפֶּה אֶת יְשֵׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֵת בְּהֵמָתָהּ לְפִי חֶרֶב. וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תוֹךְ רַחֲבֶיהָ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ כְּלִיל לְ-ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיְתָה תַל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד.¹³

כל הנשים והאנשים, כל הבהמה וכל השלל - ישרף. והקושי בדין הזה גדול וכולם כבר שאלו על כך - מדוע נכתבה פרשה זו ומדוע ליתן שכר על דרישתה אם היא כלל לא עתידה להיות. אמנם הפעם ננסה לשאול ולברר כאן נקודה נוספת, מזווית ראייה שונה;

האם תשובה מועילה בדיני נפשות?

התורה כאמור רואה בחומרה יתרה מקרה כזה שכל העיר כולה הודחה לעבודה זרה, הרבה למעלה מאדם יחיד עבד עבודה זרה. כאשר יחיד עובד עבודה זרה - לא עושים כלום לרכושו, לילדיו, לאשתו. רק לו עצמו מגיע עונש.

אמנם ההלכה היא שאם עבר אדם עבירה שחייבים עליה עונש מוות, ולאחר שבדקים שאכן התרו בו ובאופן תקין ואף היו עדים לקיום העברה - הרי שעדיין מבצעים בו את גזר הדין. לעומת זאת בעיר הנידחת, אומר הרמב"ם את ההלכה המופלאה הבאה -

והיאך דין עיר הנדחת?... בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעבודת כוכבים. אח"כ שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב...¹⁴

כלומר אם הם חזרו בתשובה, אחרי התראה ומעשה - הרי שלא חל עליהם עונש עיר הנידחת יותר, בניגוד גמור לכל הכללים שאנו מכירים, עד כדי שכך שהראב"ד משיג על הרמב"ם ואומר -

¹¹ סנהדרין ע"א.

¹² הפרשה השניה עליה נאמר מאמר חז"ל זה הינה פרשת בן סורר ומורה

(דברים כ"א, י"ח ואילך).

¹³ דברים י"ג, ט"ז-י"ז.

¹⁴ רמב"ם הל' עבודה זרה ד', ו'.

¹⁵ השגות הראב"ד, שם.

¹⁶ ליקוטי שיחות ט' ראה, שיחה ב'.

¹⁷ מגדולי התורה בפולין וגליציה, מרחשון ה'תקמ"ו, 1785 - ל'

בסיון ה'תרכ"ט, 1869. נפטר בברודי.

אלישע הרי ידע שאין לה ילד ואם כן הדבר שהיא באמת זקוקה לו הוא תפילה להיפקד בבנים ולא איזו פרוטקציה אצל השלטון, ומדוע שאל אותה דווקא לקשריה עם המלך?!

אלא, אומר הזוה"ק,²² אלישע שאל אותה - 'האם את רוצה שאזכיר אותך אצל מלכו של עולם? שאזכיר בפניו בתפילות את זכויותיך?' והיא ענתה לו -

...וְתֵאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יֹשֶׁבֶת.²³

'חס ושלוש שאזכיר את עצמי, כי מי שבא עם הזכויות העצמיות שלו פורטים לו גם את חובותיו הפרטיות. בתוך עמי אנכי יושבת'.

זוהי התשובה שעושה עיר הנידחת ולכן היא מתקבלת.

בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו - שאינו יודע היאך דינו יוצא...

ואם כן, איך זה שאנחנו, עם ישראל, איננו נוהגים כך אלא - לובשים לבנים ומתעטפן לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמחים...¹⁸

הרי זה יום הדין?! התשובה שחז"ל נותנים היא -

איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה.¹⁹

הם יודעים את האופי של האלוקים שלה, ולכן יודעים שיעשה להם ניסים ויוציאם זכאים בדין. אולם אם כך, ואנחנו יודעים מראש שנצא זכאים בדין - זה רק מוכיח שהדין לא היה רציני מלכתחילה. הרי במהלך הדין אנו יודעים שדנים כל אחד - 'מי יחיה ומי ימות, מי באש ומי במים וכו'', אז מה פירוש 'יודעים שיוציאם זכאים בדין'?

דין פרטי, דין כללי

אומר רבי שלמה קלוגר הברקה שלא תיאמן²⁰ - ישנם שני סוגי דינים שנידונים בראש השנה. האחד הוא הדין הפרטי של כל יחיד ויחיד, ובדין זה באמת לא ניתן לדעת מה יהיה בסוף הדין - אם תצא זכאי או חייב, ולכן לפי הטבע היה שנבוא לבושי שחורים ונהיה רועדים וחלים ובוודאי לא סועדים ושמחים ועטופים לבן. אבל יש דין נוסף שנידון בראש השנה - בכל שנה באים מלאכי השרת לפני הקב"ה וטוענים כנגד עם ישראל בכללותו - 'מדוע העם הזה צריך לקבל את התורה? למה ברכת בהם? להם הם נצח?' - ואילו בדין הזה הכללי - ההכרעה התקבלה כבר. בדין זה אנו מובטחים שהקב"ה מודיע למלאכים כל פעם מחדש בראש השנה שעם ישראל זכאים. 'נצח ישראל לא ישקר'. כציבור - הכל ממשיך מובטחים'.

'אומה היודעת אופיה של אלהיה' - אדם פרטי לא יודע מה יהיה בדינו הפרטי ולכן הוא נמצא ברעדה, אך הוא יודע שבהשתייכות הציבורית שלו לכלל ישראל - בזה הוא יודע שהוא מנצח, והוא מבטל את הפחד האישי שלו כלפי השייכות שלו לציבור, והאופי של אלוקי ישראל הוא שכאשר הוא רואה את ההתבטלות הזו כלפי היחידה האחת, אל הציבור - אזי הוא גוזר גזרות טובות גם על היחיד, כחלק מהשתייכותו לציבור.

'בתוך עמי אנכי יושבת'

איך שאל אלישע את האשה השונמית -

... מַה לַעֲשׂוֹת לְךָ הַיֵּשׁ לְדַבֵּר לְךָ אֶל הַמֶּלֶךְ אֲוֹ אֶל שַׁר הַצָּבָא...²¹

¹⁸ ירושלמי ראש השנה, ד', ב'.

¹⁹ מופיע בטור, הל' ראש השנה סי' תקפא, בשם המדרש.

²⁰ חכמת שלמה או"ח ריש הל' ראש השנה, תקפ"א, ד'.

²¹ מ"ב ד', י"ג.

²² זוה"ק א' ק"ס.

²³ שם.

בין כך ובין כך קרויים בנים - לסעודת מלווה מלכה

ההתנהגות שלו, באה לידי ביטוי כאשר הוא משתחרר מכבלי החומר, הגוף, ובמהות - יהודי נשאר יהודי, ואין זה בר שינוי.

החידוש הגדול בדברי רבי מאיר אינו בכך שהכלל הזה תקף לגבי עם ישראל ככללותו אלא אף לגבי כל פרט ופרט בעם ישראל!

לראות פנימה

המדעים הוא שמי שאומר את הדברים הללו הוא דווקא רבי מאיר - שכוחו היה לראות את הדברים בפנימיותם. הוא זה שהלך בשבת אחר רבו אלישע בן אבויה שהפך ל-'אחר', הרכוב על הסוס²⁷ וכאשר שאלו אותו איך הוא ממשיך ללכת אחרי מי שקיצץ בנטיעות ענה -

מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק.²⁸

זהו רבי מאיר שכאשר היו אותם הביריונים אשר בשכנותו מצערים אותו,²⁹ למד מברוריה להתפלל עליהם -

יִתְמָו חֲטָאִים מִן הָאָרֶץ...³⁰

ולא שיתמו חוטאים. וכאשר החטאים, ההחטאות, הם פיספוסים, דברים שמעידים שחטא אצל יהודי הוא מקרי וחולף כי במהותו בן הוא ל-ה', הרי שיש להתפלל על אותם חוטאים שיעשו תשובה - וכן היה, וממילא 'ורשעים עוד אינם'.

זה רבי מאיר שמבקש מאיתנו לראות את הנקודה הפנימית בכל.

אין ברירה - כולנו בנים

ביטוי זה - 'בין כך ובין כך קרויים בנים' - מופיע בעוד מקור אחר, מאוחר יותר, והוא מסמל את כל מה שדיברנו עליו. בסליחות לימי משלפני ראש השנה, לפי נוסח האשכנזים, מובא פיוט שחיבר נכדו של רש"י - הריב"ם, רבי יצחק בן ר' מאיר, שם הוא אומר -

ישראל עמך תחינה עורכים - שהם מצרים ולהיושע צריכים. צריהם עליהם עול מאריכים - כל זאת הגעתם ושמך מברכים...

והוא ממשיך ומתאר שם את סבלם של ישראל בגלות, בין העמים. לקראת הסוף הוא אומר את המילים הבאות -

מקים מעפר דל ואביון מאשפה - כנסתך אל תתן לכלה ולחרפה.

²⁷ בבלי חגיגה ט"ו, ירושלמי, חגיגה ב', א'. ובעוד מדרשים.

²⁸ חגיגה שם ע"ב.

²⁹ ברכות י'.

³⁰ תהילים ק"ד, ל"ה.

בנים אתם ל-ה'

בארבע מילים מיוחדות נפתחת קריאת 'רביעי' של הפרשה -

בְּנִים אַתֶּם לַ-ה' אֱלֹהֵיכֶם...²⁴

על פניו זה לא נראה 'חידוש' כל כך גדול. כולנו יודעים שאנו בניו של הקב"ה. מה באה התורה לחדש ולהדגיש לנו פה?

אמנם על פי דבריו של התנא רבי מאיר יש כאן חידוש מופלא. לפיו, הכוונה היא שאנו קרויים בנים ל-ה' גם כאשר אינו נוהגים כבניו, והוא מביא לכך אסמכתאות ממספר פסוקים -

רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים שנאמר (ירמיהו ד, כב) 'בנים סכלים המה' ואומר (דברים לב, כ) 'בנים לא אמן בם' ואומר (ישעיהו א, ד) 'זרע מרעים בנים משחיתים' ואומר (הושע ב, א) 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי'.²⁵

אף על פי שמשחיתים - קרויים בנים, אף על פי שאין אמן בם, אין בהם אמונה, הם לא יודעים כלום - הם בנים, והשיא הוא בפסוק האחרון - אף על פי שהם מבחינתם כבר חשים שאין להם שום חיבור למושג 'עם', עדיין להם יאמר - 'בני אל חי'.

דבריו של רבי מאיר באים במיוחד בהקשר של כל הפרשה שלנו שמלאה בעניינים של מחויבות בין בני אדם, בין יהודים. צדקה, מעשרות, אסור לקפוץ את היד ולאמץ את היד מלתת וכו'. האם כל זה מותנה ב-'התנהגות טובה', האם אנו מצויים על כל הדברים הללו כחלק מטוב-הלב שלנו או שיש כאן משהו מעבר לכך, עמוק יותר?

יהודי נשאר יהודי

הרשב"א, מגדולי הראשונים, מביא בתשובותיו²⁶ שאלה שהוא נשאל על יהודי מומר ('משומד'), יהודי שאולי אפילו הוביל איתו יחד מומרים אחרים - מה דינו לגבי 'טומאת אוהלי' כלומר - יהודי שחי כגוי, ככומר לעבודה זרה, האם כאשר הוא מת הוא מטמא כיהודי את האחרים מיד בכניסתם לחדר בו הוא נמצא או שמא רק כגוי - רק במגע עם המת? והרשב"א עונה שם בתשובה מרתקת שדינו של יהודי כזה בטומאת אהל היא כמו כל יהודי אחר. ובתשובה לשאלת המשך - שהרי ראינו שיין של יהודי מומר נחשב כיון של גוי ומדוע לחלק בין מקרה כזה לבין מקרה שבו הוא מת? - מזכיר הרשב"א את הפסוק בו פתחנו ואת דברי רבי מאיר - 'בין כך ובין כך קרויים לך בנים', ואומר שהמהות של יהודי, לא

²⁴ דברים י"ד, א'.

²⁵ קידושין ל"ו.

²⁶ שו"ת רשב"א חלק א', קצ"ד.

אם בפיקודיך מתעצלת ומרפה - על כל פשעיה חיבתך תהא מחפה.
יתירה חיבתם לפניך אדוני האדונים - בין כך ובין כך קרואים לך בנים.³¹

כאילו הוא אומר - 'ריבונו של עולם, הרי אין ברירה, ברור שכל אחד מהם בוא בנך'.

להשיב לקב"ה את אבדתו

ונדגיש לקראת סיום נקודה חשובה - אמרנו שהפרשה שלנו מלאה ביחסים שבין יהודי לרעהו, ולכן כל כך חשוב שהכותרת הזו מופיעה באמצע הפרשה 'בנים אתם ל-ה' אלוקים', 'כי עם קדוש אתה ל-ה' אלוקיך'³² - כל אחד ואחד הוא בן, לא רק כולם יחד, ולכן חובת הצדקה אצלנו איננה רק ענין נחמד של 'חסד' או 'טוב לב' - אלא זה ממש חיוב להחזיר לקב"ה את מה ששייך לו ולכן כך אנו חייבים לו את הדאגה לבניו.

בנים אתם ל-ה' אלוקים.

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 18:52 | 20:06
תל אביב - 19:08 | 20:08
חיפה - 19:01 | 20:09
טבריה ומגדל - 19:06 | 20:06
באר שבע - 19:09 | 20:06

- הרשמה לקבלת "טועמיה" במייל מדי שבוע - <http://eepurl.com/bC0OHn> בכתובת:
 - מידע ושיעורים נוספים של הרב באתר: <https://haravelon.co.il>
 - לקבלת שיעור יומי קצר על הפרשה בוואטסאפ, שלחו שם ושם משפחה לנייד -052-6071400
- 'ארגון התחברות' - גם בפייסבוק!

³¹ סליחות ליום שלישי.

³² דברים שם ב'.